

«Тасдик мекунам»

Ректори МДТ-и «Донишгоҳи
давлатии Хучанд ба номи

академик Бобочон Ғафуров»

доктори илми таърих, профессор

Усмонзода А.И.

соли 2022-юм

Ғақризи

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Ҷумъаев Меҳроб Одинаевич дар мавзуи «Хусусиятҳои лексикӣ ва семантикӣ ва калимасозии иқтибосҳои арабӣ дар асарҳои насрии Абдурахмони Ҷомӣ (дар заминаи «Нафаҳот-ул-унс» ва «Баҳористон»)»

Ба риштаи таҳлил кашидани робитаи забони тоҷикӣ бо забонҳои дигари ғайрихеш, ба хусус забони арабӣ, дар даврони мухталифи таърихӣ аҳаммиятнок буда, ба туфайли ҳаллу фасл гардидани он метавон раванди тадриҷии рӯ ба инкишоф ё инкироз овардани забони ниёгонро дар садаҳои алоҳидаи таърихӣ ба таври равшан тасаввур намуд.

Пайдост, ки таъсири забони арабӣ дар ҳар даври замон ба таркиби луғавии забони тоҷикӣ яқсон набуда, дар иддае аз даврон камтар ва дар бархе замон бештар аст. Ошкор намудани сабабҳои таъсири зиёд ё ками забони номбурда дар қарнҳои мухталиф боиси мушаххас гардидани раванди духули аносири луғавии арабӣ хоҳад шуд. Аз ин ҷиҳат диссертатсияи унвонҷӯ Ҷумъаев Меҳроб Одинаевич мубрам ва муҳим арзёбӣ гардида, он метавонад баҳри мусаллам гардидани забону услуби ду асари муҳими Абдурахмони Ҷомӣ: «Нафаҳот-ул-унс» ва «Баҳористон» дар мисоли қорбурди вожаҳои арабиасл мадади калон расонад.

Диссертатсия, чунонки аз мутолиаи он бармеояд, аз муқаддима, се боб, хулоса ва феҳристи адабиёти мавриди истифодаи муҳаққик қароргирифта иборат аст.

Муаллиф дар муқаддима (с.4-21) оид ба муҳимии мавзуи рисола, сатҳи баррасии он, навгонӣ, аҳаммияти назариву амалӣ, усулҳои таҳқиқ ва м. инҳо андешаронӣ намуда ишора кардааст, ки рисолаи мазкур дар заминаи маводи ду асари насрии Абдурахмони Ҷомӣ - «Нафаҳот-ул-унс» ва «Баҳористон» сурат гирифтааст.

Боби якум - «Аз таърихи ворид гардидани иқтибосҳои арабӣ ба забони тоҷикӣ ва сабабу омилҳои он» (с. 22-87) фарогири панҷ фасл буда, дар ҷунин бахшҳо муаллиф бо таърих ба андешаронии муҳаққикони ватаниву хориҷӣ ҷараёни роҳҳои аносири луғавии арабиро ба забони осори ниёгонӣ тоҷикон баррасӣ кардааст.

Ибтидо муаллиф рӯзе ба робитаи дучонибаи забони ниёгонӣ тоҷикон бо забонҳои дигари ғайриэронӣ, ба хусус арабӣ, мулоҳизаронӣ карда, қайд менамояд, ки то зуҳури ислом таъсири забони тоҷикӣ ба арабӣ бештар буда, баъдан ҳолати акс, яъне таъсири забони арабӣ ба форсӣ - тоҷикӣ афзун гардид. Дар ҷараёни таҳлил диссертант оид ба миёнҷии ду адабиёт будани шоирони арабизабон, дар се қарни аввал бисёр кам будани таъсири луғоти

араб ба забони ниёғони тоҷикон, аммо баъдан тадричан ривоч гирифтани майлони арабпарастӣ, аз рӯи эҳтиёҷ воридгардии ҳиссае аз луғоти арабӣ ба таркиби луғавии забони форсӣ-тоҷикӣ, роҷеъ ба навъ ва хусусиятҳои калимаҳои арабӣ мулоҳизаронӣ карда, дар тақвияти фикраш мисолҳои мушаххас овардааст.

Баъдан аз ҷониби унвонҷӯ қайд мешавад, ки шуруғгардии танггардии доираи забони арабӣ аз замони Тоҳириён оғоз ёфта, дар даврони Саффорӣён идома меёбад ва дар аҳди Сомониён ба дараҷаи аълои худ мерасад. Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки анъанаи наҷиби даврони Сомониён басо кам ба қор рафтани аносири луғавии арабӣ буд, ҳатто дар осори аз забони арабӣ тарҷумагардида низ теъдоди унсурҳои иқтибосии арабӣ кам ба мушоҳида мерасад, арабизмҳои дар ҷунин осор мустаъмал онҳое буданд, ки дар забони форсӣ-тоҷикӣ ҳазм гардида буданд.

Тибқи қайди унвонҷӯ, пас аз асри X дар наср шумори вожаҳои арабӣ афзуда, сабаби он ба қорҳои девон ҷалб карда шудани адибони арабпарасте ҷун Аҳмад ибни Ҳасани Маймандӣ буд.

Ба ин тариқ, андешаронии муаллифи диссертатсия марбут будани азбайнравии нуфузи забони арабӣ дар даврони Салҷуқӣён ба забони арабиро надонистани онҳо, манфиатдор ва ҳавасманд будани ҳокимони Ғазнавӣ ба вусъатёбии забони арабӣ, риоя шудани ҳадди эътидоли қорбурди аносири луғавии арабӣ ва содагии тарзи баён дар садаи XII, нақши муҳим доштани адибони дарборӣ ва муқаррабони арқони давлат дар ташаккули насри мураккабу мутақаллифона, дар қиёс бо дигар жанрҳои шеърӣ дар қасида бартарӣ доштани теъдоди вожаҳои арабӣ ва м. инҳо тавачҷухро ба худ мекашанд.

Дар натиҷаи таҳлил ва қиёси забони асри XIII бо даврони пешин муаллиф ба бардоште расидааст, ки аз садаи тазаккурёфта қорбурди калимаҳои арабӣ мақоми аввал пайдо намуда, як бахши ин ё он асари алоҳида бо забони сода, вале ҳиссаи дигараш бо забони мураккаб таълиф гардидааст, дар насри садаҳои XIII-XV ҳам дар насри бадеӣ, ҳам илмиву таърихӣ омезиши унсурҳои насри сода ва мураккаби маснуи мутақаллифона дида мешавад, аксари нависандагону муаррихон ва дабирони дарбор ба хоҷири тамаллуқу ҳушомадгӯӣ ва намоиш додани қудрати арабидонияшон ибораҳои тавсифии тумтароқу пуч, сачъҳои муқаррари душворфаҳм, муболиғаву игроқҳои беъманиро ба қор мебарданд. Ҷунин раванди инқишофи забон боиси он гардид, ки аз асри XV сар қарда мураккабнависӣ ва муғлақбаёнӣ дар насри классикӣ як дараҷа хусусияти умумӣ пайдо намуд.

Боби дуюм - «Хусусиятҳои луғавию семантикии иқтибосҳои арабӣ дар асарҳои насрии Абдурахмони Ҷомӣ» (с. 88-262) шомили се фаслу се зерфасл буда, дар ин гуна бахшҳои рисола муаллиф қабатҳои луғавии иқтибосоти арабиро дар ду асари тазаккурёфтаи Ҷомӣ мавриди баҳс қарор дода, нахуст онҳоро аз лиҳози дараҷаи ҳазмшавӣ ва баъдан аз ҷиҳати дараҷаи истеъмолашон баррасӣ намудааст. Дар натиҷаи таҳлил диссертант муайян кардааст, ки аз нигоҳи дараҷаи ҳазмгардӣ иқтибосҳои арабии дар “Нафаҳот-ул-унс”-у “Баҳористон” истифодашуда ба ҷаҳор навъ: онҳое, ки дар забон хусусияти умумистеъмолий гирифта, дар калимасозии забони тоҷикӣ ба таври фаъол ба қор мераванд; онҳое, ки хусусияти адабӣ-китобӣ доранд; шаклҳои ҷамъи шикастаи арабӣ; вожаҳои дар айни ҳол аз гардиш хориҷгардида тасниф мешаванд. Афзун бар ин, муаллиф таъкид мекунад, ки

“як гурӯҳи бисёр серистеъмом ибора, таркиб, ифода ва ҷумлаҳои арабии мебошанд, ки дар асар дучор мешаванд.”

Дар ҷараёни таҳлил муаллифи диссертатсия иқтибосоти арабии дар ду асари насрии Ҷомӣ мустаъмалро аз вачҳи маъно низ ба риштаи таҳлил кашида, онҳоро ба бист гурӯҳи маъноӣ, мисли вожаҳои ифодакунандаи мафҳумҳои маънӣ, шайъҳои мухталиф, либосу пӯшок, матоъву газвор, макон, хӯришҳо ва нӯшокиҳо, мевачоту сабзавот, ғалладонаҳо, номҳои ҷуғрофӣ ва китобу асарҳо ва амсоли инҳо дастабандӣ намудааст. Аз таҳлилу қиёси чунин аносири луғавӣ диссертант ба бардоште расидааст, ки аз байни ин гуна гурӯҳҳои маъноӣ ҳиссаи бештарро вожаҳои ифодакунандаи мафҳумҳои маънӣ, аломату хусусият, номҳо ва кунияву таҳаллуҳо дар бар мегиранд. Дар рисола вижаҳои ҳар кадоми чунин гурӯҳҳои маъноӣ бо зикри далелҳои мушаххас нишон дода шудаанд. Чунинчи, диссертант қайд мекунад, ки вожаҳои ифодакунандаи мафҳумҳои маънӣ ба ҷуз дар алоҳидагӣ ба қор рафташон дар таркиби ибораҳои рехта низ зиёд дучор мешаванд, чанде аз ин гуна вожаҳо бо муродифи худ якҷоя истифода шудаанд, баъзан аз ҷониби иқтибосҳои арабӣ танг қарда шудани доираи қорбурди вожаҳои аслии тоҷикӣ ба мушоҳида мерасад, иддае аз унсурҳои луғавии ифодакунандаи номи хӯрокҳо маъноҳои мухталиф доранд, чанде аз чунин калимаҳо субстантиватсия шудаанд.

Муаллиф хангоми пажӯҳиши ин навъи иқтибосот дар қатори дигар усулҳои таҳқиқ аз усули омор низ истифода қардааст. Масалан, диссертант муайян қардааст, ки Ҷомӣ вожаи либосро 40 маротиба, таомро 140 дафъа, кутро 15 маротиба мавриди истифода қарор додааст.

Аз пажӯҳиши муаллиф бармеояд, ки дар ҳар ду асари Ҷомӣ унсурҳои луғавии мансуб ба исм, сифат ва шумора бештар ба қор рафтаанд. Ҳиссае аз калимаҳои мансуб ба ҳиссаҳои номии нутқ дар “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон” ба ҳайси ҷузъи номии феълҳои таркибии номӣ низ истифода шудаанд.

Дар фасли ба доираи истеъмоли иқтибосоти арабӣ марбут диссертант таваҷҷуҳи худро ба ду гурӯҳи калимаҳои доираи қорбурдашон маҳдуд: луғоти динӣ ва ирфонӣ равона намуда, қайд мекунад, ки вожаҳои ба дин рабтдошта нахуст ба забони адабӣ ворид гардида, сипас ба адабиёти бадеӣ роҳ ёфтаанд. Тибқи таъкиди диссертант, дар қиёс бо лексикаи динӣ аносири ифодакунандаи истилоҳоти ирфонӣ ба забони ниёгонамон баъдтар ворид шудаанд.

Аз таҳлилу ду гурӯҳи лексика: динӣ ва ирфонӣ муаллиф ба хулосае меояд, ки вожаҳои навъи аввал назар ба дуюм бештар оммафаҳм ҳастанд.

Дар ҷараёни баррасии масъала Ҷумъаев М.О. калимаҳои ба дин марбутро аз лиҳози маъно ба 23 навъ: вожаҳои ифодакунандаи принципҳои асосӣ ва умдаи ислом, номи сифатҳои Худованд, ақидаи якҷаҳудӣ, пайғамбар ва дӯстони содиқи Худо, фаришта, шаётину чинҳо, давлатдорӣ мусалмонӣ, фикҳи исломӣ ва гайраҳо тақсимбандӣ намуда, мавридҳои истифодашонро дар “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон” ба риштаи таҳлил кашидааст.

Чунин низомии таҳлилно муаллифи диссертатсия дар мавриди лексикаи ирфонӣ низ идома дода, ин гуна вожаҳои ифодакунандаи дар пайравии таснифоти муҳаққиқон ба 10 гурӯҳи маъноӣ, мисли аносири луғавии ифодакунандаи

мафхумҳои умумии тасаввуф, пешвои роҳнамои тасаввуф, пайравону шоғирдон, мартабаҳои ирфонӣ, аҳволи сӯфиён, муносибати байни онҳо ва монанди инҳо гурӯҳбандӣ кардааст.

Ду фасли дигари ин боб нақши иқтибосҳои арабӣ дар ташаккули вожаҳои ҳаммаъно ва зидмаъно бахшида шудааст. Аз таҳлили маводи дар “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон” дарҷёфта диссертант ба бардоште расидааст, ки иқтибосҳои арабӣ яке аз сарчашмаҳои муҳимми пайдоиши калимаҳои муродифӣ буда, дар ҳар ду асари тазаккурёфта онҳо ба таври фаровон ба кор бурда шудаанд. Чунончи, Ҷомӣ дар ифодаи мафҳуми **Худованд** ба ҷуз ин вожа дар радифи калимаҳои аслии тоҷикии **Худо**, **Парвардигор** инчунин боз аносири луғавии арабиасли **Аллоҳ**, **Ҳақ(қ)**, **Ҳолик**, **Маъбуд**, **Рабро** мавриди истифода қарор додааст.

Дар ҷараёни таҳлили ин гуна калимаҳо низ диссертант аз усули омор истифода намуда, ба ин восита бартарии қорбурди якеро аз дигаре инъикос кардааст.

Ҳангоми баррасии вожаҳои зидмаъно низ чунин тарзи таҳлил пеш гирифта шудааст.

Боби сеюм - «Имконоти калимасозии иқтибосҳои арабӣ» (с. 263-350) фарогири панҷ фасл буда, дар онҳо муаллифи рисола воситаи муҳимми ғаномандии таркиби луғавӣ маҳсубёбии калимасозӣ, имконоти калимасозии иқтибосоти арабӣ бо пешванду пасвандҳои тоҷикӣ, ё қорбурди якҷояи вандҳо, нақши вожаҳои иқтибосии арабӣ дар зуҳури калимаҳои мураккабро мавриди баррасӣ қарор додааст. Диссертант дуруст таъкид менамояд, ки бо вучуди вусъатнок будани имконоти калимасозии аносири луғавии арабӣ масъалаи мазкур то ҳол ба таври ҷиддӣ мавриди пажуҳиш қарор дода нашудааст.

Муаллифи рисола дар наздаш мақсад гузоштааст, ки нақши ҳар қадом вандҳои калимасозро на дар доираи ҳиссаҳои нутқ, балки дар алоҳидагӣ таҳлил намояд.

Дар ҷараёни таҳлилу баррасӣ диссертант ошкор кардааст, ки иддае аз пасвандҳо дар бунёди танҳо як калима (мисли пасвандҳои –а, –гар, –гарӣ, –гор, –гоҳ, –истон), дигаре дар ду ё се вожа (чун пасвандҳои –ак, –ин), сеюмӣ дар бунёди ҷаҳор аносири луғавӣ (-онӣ) ҳиссагузори кардаанд.

Аз маводи фаровони дар “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон” тазаккурёфта муаллиф ба бардоште расидааст, ки аз байни ин гуна вандҳо нақши пасвандҳои –ӣ \ -гӣ \ -вӣ ва –ия \ -ият, –ония \ –оният дар ташаккули вожаҳои сохта басо вусъатнок будааст. Масалан, диссертант тавассути ҳамроҳшавии пасванди –ӣ \ -гӣ \ -вӣ ба исми шахсу ғайришахс, макон, қасбу қор, исмҳои фоили феъли навъи якуми забони арабӣ, исмҳои мафъули феълҳои навъи якум ва дуҷуми забони арабӣ, исмҳои амал ё масдарҳои феъли навъи дуҷум ва ҳафтуми арабӣ ва монанди инҳо бунёди исмҳои маънӣ ва сифатҳои нисбиро дар ҳар ду асари мавриди таҳлил нишон додааст.

Ба ин тарик, дар рисола аз исмҳои маънӣ сохташавии сифатҳои асли (пасванди –нок), аз бархе исмҳои арабӣ ташаккулёбии сифатҳои нисбӣ (пасванди –онӣ) ба риштаи таҳлил қашида шудааст.

Бархе аз чунин вандҳо дар ҳар ду асари Ҷомӣ ба ҷуз вазифаи калимасозӣ инчунин дар иҷрои дигар вазоиф низ ба кор рафтаанд. Чунончи, пасванди –а барои ифодаи ҷинсияти грамматикӣ низ истифода шудааст.

Дар мавриди бо пешвандҳо сохташавии калимаҳо муаллифи диссертатсия қайд мекунад, ки ин тарзи бунёди аносири лугавӣ дар “Нафаҳот-ул-унс”-у “Баҳористон” мавқеи назаррасе надоранд. Баъдан дар хусуси пешванди **ба-** мулоҳизаронӣ намуда овардааст, ки он дар ташаккули сифатҳои асли ва зарфи микдору дараҷа нақш дорад, нависанда дар қиёс бо пешванди **ба-** ба корбурди муродифи он, яъне **бо-** майли бештар дорад, пешванди **бе-** аз иқтибосоти арабӣ сифатҳои асливу зарф сохтааст, пешванди **дар-** дар ташаккули исмҳои маънӣ, **но-** аз ҳиссаҳои гуногуни нутқ сифату зарф, **ҳам-** фақат дар зуҳури се калима нақш доштааст.

Бино ба таъкиди муаллифи рисола, бо истифодаи якҷояи пешванду пасвандҳо аз иқтибосҳои арабӣ сохташавии калимаҳо низ ба забони “Нафаҳот-ул-унс”-у “Баҳористон” хос набудааст. Чунин калимаҳо дар қолаби пешванди **бе-** + исми маънии арабӣ + пасванди **-ӣ**, пешванди **бе-** + исми амали арабӣ + пасванди **-ӣ**, пешванди **ҳам-** + исми модии арабӣ + пасванди **-ӣ** бунёд ёфтаанд.

Диссертант дар қараёни таҳлили калимасозӣ як самти таваҷҷуҳашро ба тарзи зуҳури калимаҳои мураккаби дар ҳар ду асари насрии Ҷомӣ дарҷшуда бахшида, аз нигоҳи баромади ҷузъҳои таркибияшон онҳоро ба се даста: 1) вожаҳои мураккаби ҳар ду ҷузъашон арабӣ; 2) вожаҳои ҷузъи аввалашон арабӣ ва дуюмашон тоҷикӣ; 3) вожаҳои ҷузъи нахусташон тоҷикӣ ва дуюмашон арабӣ ҷудо намуда, ҳар кадоми онҳоро аз лиҳози тарзи алоқаашон ба пайвасту тобеъ гурӯҳбандӣ кардааст. Маълум мегардад, ки дар “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон” навъи калимаҳои мураккаби тобеъ дар қиёс бо хели пайваст имтиёз дошта, онҳо дар заминаи қолабҳои мухталифи калимасозӣ, амсоли ду исм, сифату исм, шумора + исм, исми арабӣ + асоси замони ҳозираи феъли тоҷикӣ, сифати арабӣ + исми тоҷикӣ ва монанди инҳо зуҳур намудаанд.

Дар хулоса (с. 351-361) диссертант бардоштҳои худро аз таҳлилу муқоисаи анҷомдодааш зикр кардааст.

Ҷамин тавр, Ҷумъаев Меҳроб Одинаевич кулли мақсад ва нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодкардаашро ҳаллу фасл намудааст, барои анҷоми чунин пажӯҳиш меҳнати зиёд карда, заҳмати фаровон кашидааст, аз “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон”-и Абдурахмони Ҷомӣ маводи зарурӣ ва дарҳури матлабро гирдоварӣ кардааст, онҳоро бо ҳамдигар қиёсу муқобала намудааст.

Таҳқиқоти анҷомдодаи диссертант мустақилона буда, муаллифи рисола бо маҳорати ба худ хос тавонистааст, ки забону услуби ҳар ду асари насрии Ҷомиро дар мисоли корбурди иқтибосоти арабӣ ошкор намояд. Автореферати диссертатсия мазмуну муҳтавои рисоларо инъикос менамояд.

Дар диссертатсия дар радифи комёбиҳои бисёр нуктаҳои баҳснок, бархе иштибоҳот низ мушоҳида шуданд, ки дар оянда рафъи онҳо боиси болоравии ҳусни пажӯҳиш хоҳад гардид.

1. Ҳангоми баррасии масъала муаллиф гоҳо истилоҳоти мухталифро ба қор мебарад. Чунинчӣ, дар ҷое номи забони тоҷикиро бо истилоҳи «забони тоҷикӣ (порсӣ)» менависад, дар мавриди дигар «форсии тоҷикӣ» меорад, дар ҳолатҳои дигар низ онро ба гунаҳои «забони тоҷикӣ (форсӣ)», «забони форсӣ (тоҷикӣ)», «забони адабии тоҷик», «забони адабии

точикӣ», «порсии дарӣ (точикӣ)», «забони порсии дарӣ» ва монанди инҳо зикр менамояд (ниг. с. 15, 16, 19, 20, 22, 30, 37, 46, 59, 61...).

2. Дар боби дуҷуми диссертатсия муаллиф бештар шефтаи таҳлили маъноӣ аносири луғавии динӣ шуда, вижагиҳои корбурди онҳоро дар “Нафаҳот-ул-унс” ва “Баҳористон” кам ба риштаи таҳлил кашидааст ё танҳо бо зикри мисоле чанд иктифо кардааст.

3. Дар диссертатсия баъзан такрори фикр мушоҳида мешавад. Чунин ҳолатро дар баҳши объект ва сарчашмаҳои таҳқиқ (с. 13, 14), дар мавриди маводи таҳқиқ ҳисоббёбии «Нафаҳот-ул-унс» ва «Баҳористон» (с. 14), ба оилаи мухталифи забонҳои ҷаҳон мансуб будани забонҳои тоҷикӣ ва арабӣ (с. 15, 22), пайдоиши калимаи *суф* (с. 183, 199) метавон мушоҳида кард.

4. Дар мавридҳои алоҳида муаллифи диссертатсия шефтаи зикри иктибос мешавад. Чунин, дар саҳифаи 69-уми пажухиш танҳо аз олими эронӣ М. Баҳор ҷаҳор иктибос зикр гардидааст. Чунин ҳолат дар чанд саҳифаи дигар низ ба мушоҳида мерасад.

5. Диссертант пас аз зикри иктибос аз муҳаққиқони алоҳида баъзан ишораи саҳифаи онро фаромӯш кардааст (ниг. с. 66-ум, адабиёти № 24-ум).

6. Муаллиф хангоми таҳлили калимаҳои осори Ҷомӣ вожаҳои матруки онҳоро шарҳ додааст, вале ин кор на ҳамеша сурат гирифтааст. Дар натиҷа иддае аз унсурҳои луғавии ба хонандаи имрӯза номафҳум бидуни эзоҳ оварда шудаанд (ниг. ҷазил - с. 115,).

7. Диссертатсия бо забони хуби илмӣ ва раван таълиф шудааст, вале, бо вучуди ин, дар пажухиш баъзе ғалатҳои имлоӣ ба мушоҳида мерасанд. Чунин ғалатҳо дар натиҷаи **бар ивази як садонок ба кор бурдани садонки дигар** (бархӯрдор - с. 17, 223, 269-ум; руирост - с. 47; газашта - с. 139; руй - с. 132; Герадот - с. 24; басёр - с. 207), **бар ивази як ҳамсадо истифода намудани ҳамсадои дигар** (курси - с. 108; Ҳақ, ҷузъе - с. 187; ҷустуҷӯӣ - с. 191; зиёбталабӣ - с. 283), **такроран зикр намудани садонок ё ҳамсадо** (буузургтарин - с. 116, таолло - с. 130, аслии - с. 145; муҳаққиқ - с. 265; Муҳаққиқ - с. 307; мураккаби - с. 318), **ба ҷои йотбарсар истифода кардани ҳамсадо ё фурӯгузор намудани йотбарсар** (октебри - с. 21; қимат - с. 144), **фурӯгузор кардани ҳарфҳои алоҳида** (матюу - с. 27; мутеу - с. 143; матову - с. 168; калимаҳои - с. 27; миқори - с. 34, 51, 170; форӣ - с. с. 58; баҳшидааст - с. 85; ҳалват - с. 139, ҷарёни - с. 263; Пейсков - с. 277; калмаҳои - с. 313), **ҳазф кардани яке аз ҳарфҳои мушаддад ё иловаи онҳо** (муҳаққиқон - с. 29; хатин - с. 81; амома - с. 107; нубуват - с. 187; муққадима - с. 191; мурқаббаёнии - с. 192), **ҳазфи бандакӣ изофӣ** (сифатҳо Худованд - с. 356; ҳаёт мардум - с. 357), **ивази ҷои ҳарфҳо** (чун хотмафаш - с. 54; фисқоварданда - с. 146; осомнӣ - с. 150), **дар ду шакл навиштани номи хонадонҳо** (Ғазнавиён - с. 59 \ газнавиён - с. 60; газнавӣ - с. 59 \ Ғазнавӣ - с. 63; Салҷуқиён - с. 60 \ салҷуқиён - с. 60), **бо ҳарфи хурд оғоз кардани ҷумлаҳо** (назири: б) гурӯҳи... - с. 105...) содир шудаанд. Ҳамчунин дар диссертатсия ҷо - ҷо ғалатҳои китобат (ниг. с. 32, 33, 36, 64, 95, 96, 101, 109, 124, 139, 206, 217-218, 224) ва услубӣ низ (ниг. с. 28, 35, 37, 40, 44, 49, 62, 69,) дида мешаванд.

Чунин эродҳо ҷузъӣ буда, зуд ислоҳшавандаанд ва ҳаргиз ба сифати диссертатсия таъсир намерасонанд.

Диссертатсияи Ҷумъаев Меҳроб Одинаевич бо ихтисоси илмӣ интихобнамудаи муаллиф мувофиқат менамояд. Мавзӯи диссертатсия ва

мазмуну мухтавои он ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқӣ, ки дар шиносномаи ихтисоси илмии 10.02.01 - Забони тоҷикӣ таъйин шудаанд, комилан мувофиқат мекунад.

Ҳамин тавр, диссертатсияи Ҷумъаев Меҳроб Одинаевич дар мавзӯи «Хусусиятҳои лексикӣ ва семантикӣ ва калимасозии иқтибосҳои арабӣ дар асарҳои насрии Абдурахмони Ҷомӣ (дар заминаи «Нафаҳот-ул-унис» ва «Баҳористон»)» ба талаботи бандҳои 31-35-уми Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021-ум, таҳти №267-ум тасдиқ шудааст, инчунин талаботи ҚОА-и назди президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ доктори илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ мебошад.

Диссертатсия ва фишурдаи он дар ҷаласаи кафедраи забони тоҷикӣ МДТ-и «ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров» бо иштироки 14 нафар аъзои он муҳокима ва тасдиқ карда шуд.

Натиҷаи овоздиҳӣ:

Тарафдор: - 14 нафар

Зид - нест

Бетараф – нест

Мудири кафедраи забони тоҷикӣ:

номзади илми филология,

дотсент

Эксперт:

доктори илми филология,

профессори кафедраи забони тоҷикӣ

Олимҷонов М. О.

Ҳасанзода А.А.

Имзоҳои дотсент М.Олимҷонов ва профессор А.Ҳасанзодаро тасдиқ менамоем.

Сардори раёсати кадрҳои

Муассисаи давлатии

таълимии «Донишгоҳи

давлатии Хучанд ба номи

академик Бобочон Ғафуров»

Навруззода Э.М.

Адрес: 735300, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш.Хучанд, гузаргоҳи Мавлонобеков, 1

тел.: (992-3422) 6-52-73

почта: rector@hgu.tj

17 – уми декабри соли 2022 – юм